

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A BALATONFÜREDI „TÖRLEY”-VILLA LEGENDÁJA

Néhány éve többen is érdeklődtek a „balatonfüredi Törley-nyaraló” után. Úgy gondolom mostanra talán elérkezett az idő, hogy végre tiszta vizet öntsünk a pohárba, vagy legalábbis megkíséreljük tisztázni ezt a kérdést.

Törley József családjának története a XVII. századba nyúlik vissza, amikor az egyesített keresztény seregek Lotharingiai Károly herceg fővezérlete alatt Budát ostromolták, hogy visszavegyék a törököktől. Egy Schmierl nevű német lovag különösen kitüntette magát a hitetlenek elleni harcban. Leszármazottja, Schmierl Károly Ágost, aki néhány évtizeddel később már Újvidéken élt, császári és királyi fourrier (szállásmester, élelmezési altiszt) volt.

Károly Ágost fia, János (1768? – 1825?/1826?) Laudon császári generális futárja lett. Mikor a harcban megsérült, a tábornok levelet küldött Szabadka város magisztrátusának (tanácsának), kérve a tanácsurakat, adjanak munkát a járóképtelenné vált Schmierl Jánosnak, hősies és példás magatartásának elismeréseképpen. A sérült vitéz katona jutalma a bács megyei Küllöd jegyzői állása lett, ahol azonban háza néhány évvel később kigyulladt, és a rokkant harcos benne égett.

Fia Valentin (1823? – 1900) atyja példáját követve katonának állt, részt vett az 1848-49-es szabadságharcban. Kétségtől jól hangzik az a verzió, miszerint a szabadságharc hatására, és hazafias felbuzdulásból tette volna, de a nevét Törley Bálintra hivatalosan csak jóval később, 1862-ben magyarosította. A vadászhadnagy Schmiral Valentin a szabadságharc leverése után követte Kossuth Lajost a száműzetésbe – emigrációba, ahol Kossuthtól írásos dicséret elismerést kapott, amelyet élete végéig ereklyeként őrzött. A magyar név kiválasztásában valószínűleg az is szerepet játszott, hogy eredeti német neve, Schmiral [egyes források szerint: Schmierl], a schmieren-ből illetve a streichen-ből származik, ami annyit jelent magyarul, mint kihúzni, törölni (véltetően ebből is lett Törley).

Törley Bálintnak és feleségének Vojnits/Vojnich [eredetileg Antal vagy Antalfi, illetve Antalfy] Máriának – a jelenleg rendelkezésre információk alapján – négy fia és egy lánya született: Antal Simon Bálint (1854–1899), Gyula Lajos József (1856–1935), József Ernő Félix (1858–1907) és Ilona Eulália Rozália (1859–1890), végül 1862-ben: Dénes Jenő. Utóbbi valószínűleg még

gyermekkorában elhunyt, mert a továbbiakban már nem találkozni a nevével. József Ernő Félix és Ilona Eulália Rozália keresztelési bejegyzése a szabadkai római katolikus Szent Teréz plébánia keresztelési anyakönyvében duplán szerepel, a második, az 1873. évi januári keresztelések között, az 59. és 60. sorszámmal. Itt az anya neve mindkét esetben már „*Maria Vojnich de Bajsa*”, azaz bajsai Vojnich Mária, az apáé pedig „*Valentinus Törley*”. A megjegyzések rovatban szerepel még az is, hogy a Schmiral családnév 1862-ben Törley-re változott. A szabadkai Szent Teréz plébánia 1854., 1856., 1858., 1859., évi bejegyzései között mind a négy gyermek családneve „*Schmiral*”, az 1862. évben – az ötödik gyermek, Dénes Jenő esetében viszont már „*Schmierl*”. Az édesanya családneve a bejegyzések sorrendjében: „*Antalfi*”, majd „*Antal*”, végül az utolsó háromnál: „*Antalfy*”. Állítólag született egy hatodik gyermekük is, ennek azonban eddig nem sikerült nyomára bukkanni.

Törley József pezsgőgyáros díszmagyarban

A fiúk szakítottak a családi tradícióval (katonai pálya) és polgári pályát választottak. Törley József a grazi kereskedelmi akadémia elvégzésekor kapcsolatba került Teofil Roederer reimsi pezsgőgyárossal, és nála francia-német kereskedelmi levelezőként alkalmazást kapott, de hamarosan már a Delbeck & Cie. cégnél dolgozott. Miután a pezsgőkészítés gyakorlati tudnivalóit elsajátította, megalapította első gyárát Franciaországban, Champagne fővárosában Reimsben. Törley József magyarországi tevékenységét Promontorban¹ kezdte. Cégét 1882. augusztus 1-én jegyezték be a budapesti cégbíróságon „Törley József és Társa” néven. A csantavéri nemesi előnevet 1896-ban kapta Törley József.² Halála után, mivel egyenesági leszármazottja nem volt, testvérei, illetve azok leszármazottjai hivatalosan csak 1908-ban szerezték meg a jogot a nemesi előnév használatához.

A pezsgőgyáros József testvérének, Gyulának (1856–1935) a leánya, Margit volt a felesége a balatonfüredi Erzsébet-szanatóriumban elhunyt Kovács Sebestény Tibornak.

Törley Margit Viktória Anna Szabadkán született 1888. december 17-én. 1913-ban, Szabadkán házasodtak össze. Kovács Sebestény Tibor Balatonfüreden hunyt el 1932. május 15-én. Kaposvárra szállították, és ott temették el. Özvegye Kaposváron hunyt el, 1954. december 30-án. A kaposvári keleti temetőben lett végső nyugalomra, férje családjának sírhelyén helyezték végső nyugalomra.

Füreden (vagy ha úgy tetszik, Arács) volt egy Sacelláry-nyaraló, a mai Táncsics Mihály utcában. Elképzelhető, hogy a Törley-család ezen a ponton kapcsolódik ugyan Füred / Arács történetéhez, de azt a jelenleg rendelkezésre álló információk alapján nem lehet megerősíteni, sőt valószínűleg teljesen kizárható, hogy a Törley-családnak valamikor saját nyaralója lett volna Füreden, vagy Arács. A rokoni kapcsolat a Törley és a Sacelláry család között valós, az nem lehetetlen, hogy Kovács Sebestény Tibor 1932-ben, halála előtt a Sacelláry-nyaralóban tartózkodott a feleségével együtt, ott rosszul lett, innen beszállították az Erzsébet szanatóriumba, ahol elhunyt. Viszont az is lehetséges, hogy egész egyszerűen Balatonfüredre jött kezelteni magát, de ezt nem élte túl.

A 2064-es sorszámú birtoklap (vagy telekönyvi betétlap) szerint a 3136 helyrajzi számon szereplő 1518 négyszögölnyi területű – szántó (és villa) besorolású – ingatlant a téglaházi dűlőben 80 000 000 Koronáért 1926. július 23-án [a telekjegyzőkönyv-

be 1926. október 30-án, 2062-es folyószámon jegyezték be] vásárolta meg Hillmayer Ignáctól és Grünwald Saroltától ifjabb Sacelláry / Saczelláry / Szaczelláry Györgyné Hudacsek Nelly budapesti lakos.

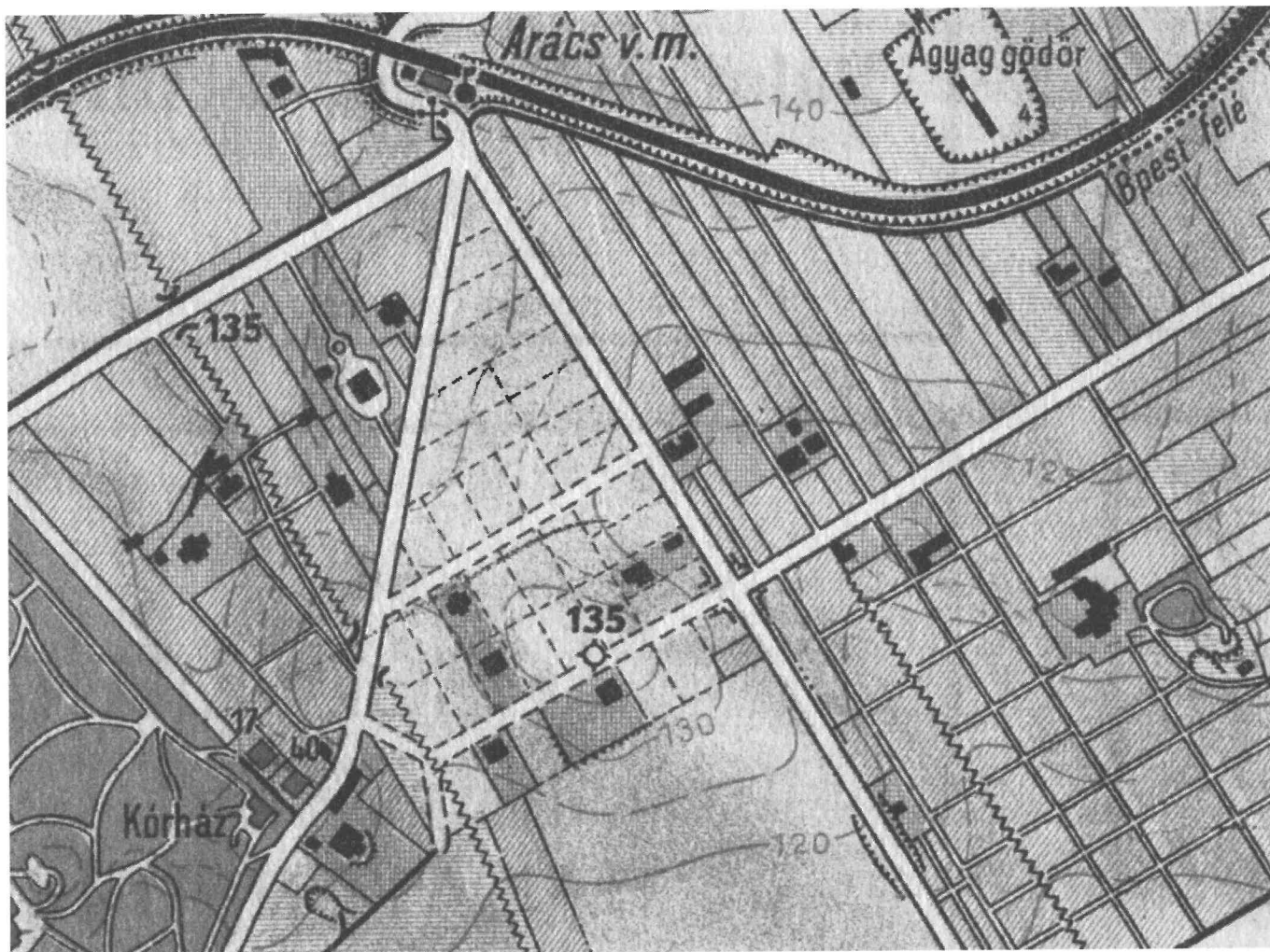
A Sacelláry-nyaraló 1927 nyarán valószínűleg már elkészülhetett, ugyanis a Színházi Élet 1927. évi 28. számában a következő olvasható: „*Füreden viszont ifj. Sacelláry György és felesége Hudacsek Nelly egy aranyos kis házat építettek, annak a felszentelőjére rándult le nagyobb társaság.*” Hudacsek Nelly sikeres énekesnő volt, aztán férjhez ment Sacelláryhoz 1912-ben, és a következő évben visszavonult a színpadról. 1916-ban és 1917-ben is Füreden nyaralt. Dr. Hudacsek (eredetileg: Chudacsek) Emil orvos Hudacsek Nelly (Johanna Kornélia) testvére (öccse) volt. 1928. február 13-án kötött házasságot Budapesten györfalvi Csete Máriával, györfalvi Csete Antal és Fodor Ida leányával. Dr. Hudacsek Emil később felesége családi nevére változtatta vezetéknevét. Ő, és családja a balatonarácsi, Passuth Lászlóról elnevezett (korábban II. sz. katolikus) temetőben nyugszanak.

A Sacelláry-nyaraló
(Képeslap – leltári azonosító száma: 1907
Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

A Sacelláry-villát 30 000 Pengőért 1934. május 5-én vásárolta meg Szász Menyhértne Marschalkó Lea / Lia (Karolina) budapesti lakos. Az 1940-es háztulajdonos nyilvántartás szerint ez az épület volt a Petőfi Sándor u. 13. sz. A (fő)bejárat a Petőfi Sándor utcáról nyílt, az 1928-as Balatonfüred-fürdő térkép szerint egy hosszabb út vezetett az előtte levő parkosított részen át, a villához.

A két nyaraló (a Sacelláry- és a Csete-villa) majdnem egymás mellett volt. Napjainkban már egyik sem látható.

Balatonfüred-fürdő 1928-ban kiadott térképének vonatkozó részlete

(Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

A Törley-családnak tulajdonított villa a mai Deák Ferenc utca (ex Csányi, később Beloianisz) 23. alatt található. Valójában Szabó Lajos vendéglős, a budapesti Debrecen étterem (VII. kerület, Rákóczi u. 88.) tulajdonosa építtette. A budapesti Debrecen étterem épülete napjainkban már nem látható, 1962-ben, a Szabadság szálloda új szárnyának építésekor lebontották.

Mivel a tulajdonos vendéglős volt, az épület alatt kialakított nagyméretű borospincében az ott tárolt italok között jelentősebb készlet Törley-pezszt is tartott. Elképzelhető, hogy a balatonfüredi-arácsi ingatlanszerzése részben annak volt köszönhető, hogy valamikor itt is egy vendéglátóhelyet szeretett volna beindítani. Annyi bizonyos, hogy közvetlenül a II. világháború vége után az arácsi és füredi lakosok közül jó néhányan az innen – a valószínűleg átmenetileg felügyelet nélküli épületből – származó (többek között Törley) palackok tartalmával enyhítették torkuk szárazságát. Feltehetően inkább erre vezethető vissza az a – téves – vélekedés, hogy a nyaraló, és

az alatta található borpince valamikor a Törley-család birtokában lett volna.

A Balatonfüred, Deák Ferenc u. 23. sz. alatti ingatlanon található nyaralóépületről

Az 1940-es balatonfüredi háztulajdonos-jegyzék kimutatása szerint ekkor a szóban forgó Deák Ferenc (akkor Csányi) utca, valamint a tőle nyugatra fekvő, úgynevezett Esterházy-telepen, a Balatonfüred felőli oldalán ugyan számon (nyilván) tartottak már több lakó-, illetve nyaralóépületet, de a kérdéses ingatlanon még nem. Ezt erősíti meg az, hogy miért csak egy 1960 körüli térképvázlaton látható először az épület alaprajzána körvonala. A füredi nyaraló az 1952-es államosítást követően az Országos Szakipari Vállalat üdülője lett, egészen az 1990-es évek közepéig. 1993 és 1995 között a vállalat a füredi üdülőingatlanát eladásra hirdette meg, amely valamikor ezt követően magánkézbe került, a sorok írása idején (2021) felújítva, Gyetvai-villaként fogadja az érdeklődőket, kiállítóterként is funkcionál. A

telek Deák Ferenc utcai oldalán az új tulajdonosok, a Gyetvai-fivérek az ezredforduló tájékán egy többemeletes, 72 lakóegységből álló luxusapartmanház-együttes építését kezdték meg, és 2006-ban teljesen elkészült a „Villa Alba”. Az interneten közzétett³, „*alapos levéltári kutatáson alapuló közlés*” többek között attól is vérezik, hogy szerinte „*A térség átalakítása a XIX. század közepén indult el, az első épület Peremartoni Nagy Sándor háza volt, amit feleségéről Mädy Villának neveztek el. A század második fele és a XX. század eleje a villaépítések ideje volt a Balaton partján, amiben Balatonfüred élen járt.*” Az is csak többé-kevésbé helytálló, hogy a Peremartoni-nyaraló lett volna az első épület. Id. Peremartoni Nagy Sándor (Temesvár, 1883. március 11. – Sümeg, 1978. december 13.) 1920-ban vásárolt telket Balatonarácson, a hivatkozott nyaralójuk 1923-ban már készen állt. Előtte viszont már elkészült néhány nyaraló mai Táncsics Mihály utcában, valamint a mai Mikes Kelemen utcában az egykori, Balaton Gyöngye néven is ismert soktornyos villaépület – amelynek lebontása után ennek helyén készült el, a közelmúltban szintén lebontott Brázay-nyaraló, utóbbi helyén luxus lakópark épül. Viszont a balatonföldvári Törley-házat tényleg a pezsgőgyáros Törley József építtette, ez az államosítás követően egy darabig a RIV Golyóscsapágy Üdülő volt, majd a Szolnoki Polgármesteri Hivatal Üdülője lett.

A rendelkezésre információk alapján Deák Ferenc u. 23. sz. alatti épületnek – volt Szabó-villa – helyet adó ingatlan az 1858-as arácsi kataszteri térkép szerint valószínűleg az arácsi Kiss József birtokában volt, aki ezt feltehetően földművelésre (szántó vagy rét) használhatta.

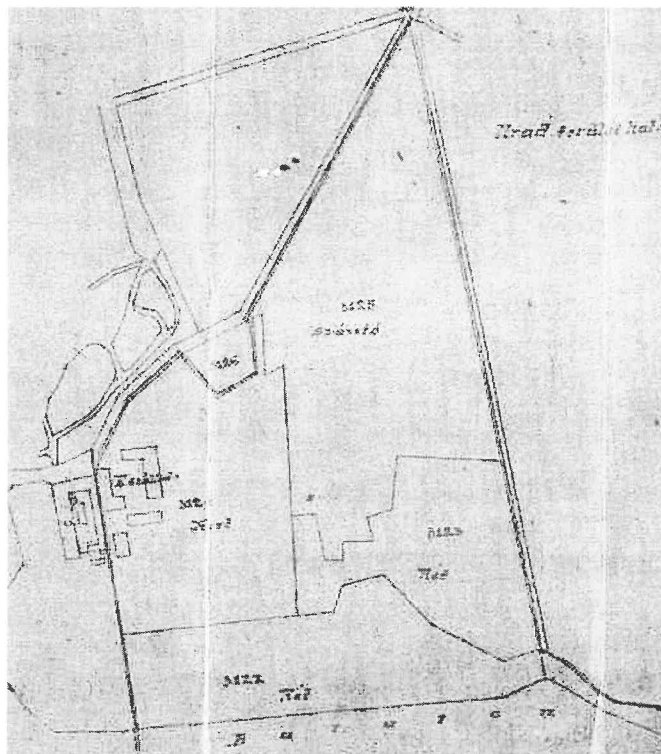
1918-ban már több más kisebb földterülettel együtt a gróf Esterházy család birtokában volt, a 3125-ös helyrajzi számon nyilvántartva, telektulajdonosként gróf Esterházy Mária Anna volt bejegyezve. A terület a kataszteri nyilvántartó lap meghatározása szerint szántó, illetve a 3123-as nádas, szántó, továbbá a 3127-es rét volt.

A fürdőtelepi Esterházy-birtokot, azon belül a 3123 és a 3125 helyrajzi számú birtokrészletet 1912-ben írták öröklés jogcímén Esterházy Mária Anna grófnő nevére.

Az ekkor 2069-es füredi telekjegyzőkönyvi betétlapon (amely a Veszprém Megyei Levéltár őrizetében található, a továbbiakban: VEML) nyilvántartott uradalom 4 részből állt. Jogállása: nemesi birtok.

Úgy mint:

- 1.: 3122. helyrajzi számon nádas a Balatonra dülőben: 7 hold és 884 négyszögöl terület
- 2.: 3123. helyrajzi számon nyilvántartott rét a Balatonra dülőben: 6 hold 1158 négyszögöl
- 3.: 3124. helyrajzi számon: „Savanyúvizi vendéglő” (és kert) a Balatonra dülőben: 10 hold, 185 négyszögöl.
- 4.: 3125. helyrajzi számon: szántó a Balatonra dülőben: 14 hold 1162 négyszögöl

Forrás: Balatonfüredi uradalmi birtok térképe [S 98 – No. 48/10.] | Térképek | Hungaricana

1919 szeptemberében a 3123 és 3125. (akkori) helyrajzi számú birtokrészlet átírták a pápai Darány Ágoston nevére (vételár: 20 000 korona, az adásvételi szerződés dátuma 1919. március 20.), a megváltás jogának fenntartásával. Az ingatlan átvezetésre került a 2222. nyilvántartási számú teleknyvi betétbe (VEML).

1920. november 10. a családi tanács úgy döntött, visszavásárolják a területet a megváltási vételáron, 20 000 koronáért.

1920. november 25-én gróf Esterházy Mária Anna Tatán feleségül ment zu Wykradt und Isny Quadt Sándor József herceghez.

1923. június 10.: a 3123. és 3125. hrszú ingatlanra nézve az 1920. évi XXXVI. tc-ben szabályozott megváltási eljárás megindult, a tulajdonjogot visszajegyezték gróf Esterházy Mária Anna nevére.

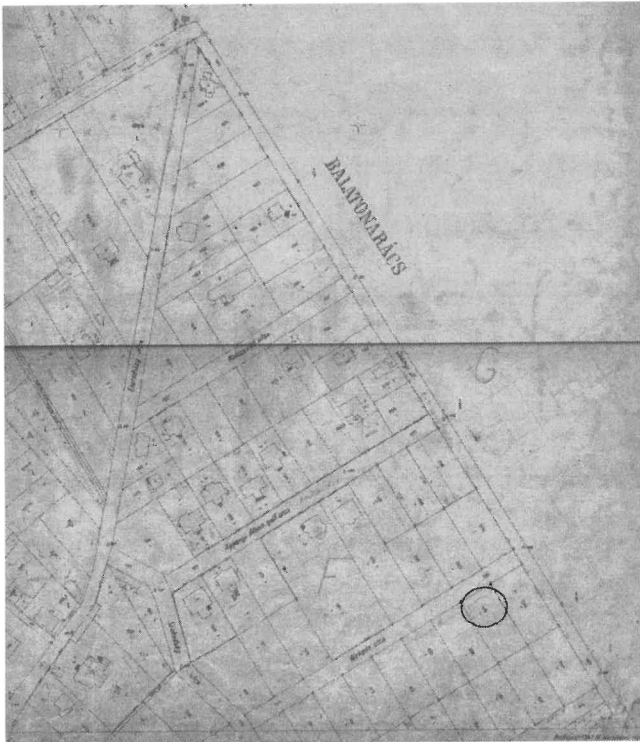
Egész pontosan: a házasságkötés révén nagykorúsított herceg Quadt Sándorné született gróf Esterházy Mária Anna (Tata, 1898. október 5. – Isny, 1952. január 21.) nevére.

Az 1920-as évek közepén megközelítőleg 73 telekre parcellázták a 3125. (és részben a 3123.) helyrajzi számú, a 2222-es telekkönyvi betéten nyilvántartott birtokrészt.

Az első eladására az 1927. május 27-i keltezésű adásvételi szerződés alapján történt. Mivel ez egyáltalán nem érinti a szóban forgó ingatlant és épületet, továbbá a tárgyalt villa ügyét közvetlenül nem érintő ingatlaneladások sem, úgy vélem, ezeknek ismertetése az érthetőség miatt nem szükséges.

1940-ben megváltoztatták a balatonfüredi telekkönyvi nyilvántartási rendszer sorszámozását. A korábbi 2222-es telekjegyzőkönyvi betét új sorszáma 381-es lett, egy teljesen új betétlapra vezették át, az egyes parcellák helyrajzi számozása is teljesen megváltozott. Ez az új (381-es számú) telekjegyzőkönyvi betét már nem a VEML, hanem a balatonfüredi földhivatal őrizetében van, annak egy, külső raktárában található.

A mai Deák Ferenc u. 23. sz. alatti ingatlan vonatkozásában 1943-ig nem történt változás, a terület tulajdonosa továbbra is herceg Quadt Sándorné gróf Esterházy Mária Anna maradt.

Az Esterházy-telep az 1940-es balatonfüredi kataszteri térképen, jobboldalt, alul, a villa helye bekarikázva

Forrás: HU MNL VeML XV.11.b. Balatonfüred HKR Nyilvántartási térkép (Belterület), 1940.⁴

1943. január 7-én az 1943. január 2-án kelt adásvételi szerződés alapján (a vételár: 42 000 Pengő) a 381-es számú telekkönyvi betétlapon, az I/1–3 sorszámon nyilvántartott 1600. hrsz. (az akkori Wekerle u. 25. sz.); 1601. hrsz. (Wekerle u. 14. sz.); és az 1602. hrsz. (Wekerle u. 12. sz.) ingatlanok tulajdonjogát átvezették a budapesti lakos Szabó Lajos nevére. Az egykori Wekerle Sándor utca többé-kevésbé a mai Erkel Ferenc utcának felel meg.

1943. május 28-án, az 1943. május 20-án kelt adásvételi szerződés alapján (vételár: 53 250 Pengő) a 381-es számú telekkönyvi betétlapon, az I/1–4 sorszámon nyilvántartott 1596., hrsz. (Wekerle u. 20.); 1597. hrsz. (Damjanich u. 18. sz.); 1598. hrsz. (Damjanich u. 16.); 1599. hrsz. (Wekerle u. 27.) ingatlanok tulajdonjogát átvezették a budapesti Szabó Lajos és felesége, Neuberger Margit nevére.

A fenti négy (1596., 1597., 1598., 1599. hrsz.) ingatlan az 1499. sz. telekjegyzőkönyvi betétbe lett átvezetve.

1943. május 29-i dátumozással Bán Károly veszprémi építész elkészítette a később az 1599. hrsz. [az építkezéshez készített helyszínrajzon 1859/14., 16., 17., és 18. helyrajzi szám, illetve 67., 69., 77. és 78. parcella szerepel] ingatlanon felépült ház tervrajzát (a helyszínrajz és tervrajz egy példánya a Veszprém Megyei Levéltárban található), amit 1943. augusztus 18-án, a 4236/43 sorszámon jóvá is hagytak. Az építkezés feltehetően csak ezt követően indult meg. Az épület eredetileg kétszintesnek (pince, a földszintes lakószint, valamint a padlástér) épült. A földszinti részen – középen – kapott helyet a bejárat – a Wekerle (a mai Erkel Ferenc) utca felőli oldalon, az előszoba, a hall és a veranda, utóbbiról a Balatonra nyílt kilátás, ekkoriban ugyanis a telektől a Balatonig nem még volt beépítve, illetve a verandáról lépcsőn lehetett lesétálni az ingatlanon kialakított parkba. A bejárat mellett az egyik oldalon volt a lejárat a pincébe, illetve a feljárat a padlástérbe, továbbá itt került kialakításra a kamra, a konyha, a cselédszoba, a tálaló és az ebédlő. A másik felén – az akkori Csányi (a mai Deák Ferenc) utca felőli oldalon – helyezkedett el a wc, a fürdőszoba, a ruhatár, a háló, valamint a szalon.

A pince alaprajza alapján az egyik oldalon három raktárhelyiség és a mosókonyha, középen a közlekedő, az alagsori wc, a nagy borpince és a szerzőtároló kapott helyet. A másik – az akkori Csányi (a mai Deák Ferenc) utca felőli oldalon – helyezkedett el a széntároló, a műhely, valamint a garázs. A tervrajzok alapján úgy tűnik, a tetőtér eredetileg osztatlan terű lehetett.

Az épület teljesen valószínűleg csak a háború befejezése után készült el. Az 1944-es balatonfüredi lakónyilvántartási/összeírási jegyzékben mindenestre még sem Szabó Lajos, sem Szabó Lajosné Neuberger Margit nem szerepelt.

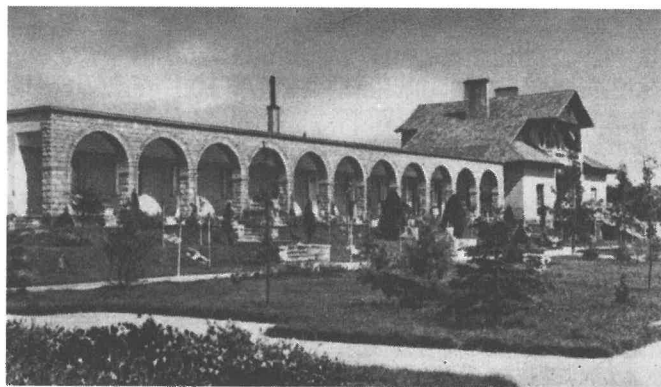
1943. június 16-án, az 1943. január 2-án kelt adásvételi szerződés alapján, a 381-es számú teleknyvi betétlapon, az I/4 sorszámom nyilvántartott 1603. hrsz. (Wekerle u. 23. sz.) ingatlan tulajdonjogát átvezették a budapesti lakos Szabó Lajos nevére.

A fenti négy (1600., 1601., 1602., 1603. hrsz.) ingatlan az 1468. sz. telekjegyzőkönyvi betétbe lettek átvezetve.

1943. október 13-án, az 1943. június 24-én kelt adásvételi szerződés alapján (vételár: 15 000 Pengő) az 1468-as telekjegyzőkönyvi betétben az 1–2. sorszámom nyilvántartott 1600., és 1601-es hrsz. ingatlan tulajdonjogát átvezették a kiskorú Szabó László Lajos (1952-ben elhunyt) nevére. Ő a budapesti vendéglős korábbi házasságából született.

A villa építésével kapcsolatban 1944 folyamán több ügyirat is keletkezett, ezekből azonban a VEML által őrzött irategyüttesben sajnos már semmi nem található meg, valószínűleg elvesztek, vagy megsemmisültek. Valamikori meglétükre csupán a balatonfüredi községi iratok nyilvántartásában (iktatókönyv) található utalás.

Lehetséges, hogy a Csányi–Wekerle–Damjanich utcák által határolt területen kívül Füreden még voltak más ingatlanjuk, illetve házuk, például az Esterházy utcában, ezt azonban teljes bizonyossággal eddig nem sikerült beazonosítani, valamint ezzel a cikk nem foglalkozik. A korabeli, 1943 és 1950 közötti házadó kivetésekből ugyanis ez sem állapítható meg, ezekben Szabó Lajosné <sic!> háztulajdonosként ugyan szerepel, de Esterházy-telep megjelöléssel, illetve az Esterházy utcában, továbbá 1947-ben, és 1948-ban Szabó Lajos is, mint, egy egyszobás lakóépület tulajdonosa. Megjegyzem, Szabó Lajosné esetében minden esetben több szobás lakóépületről van szó, de az nem derült ki, hogy esetleg Neuberger Margitról lehet-e szó.

A villa az 1960-as években

(Képeslapok – leltári azonosítójuk: 1423, 1588, 1924
Városi Helytörténeti Gyűjtemény)

1949. január 10-én Szabó Lajos a balatonfüredi ingatlanokat részben vagy teljes egészében átíratta felesége nevére. (Felesége képviselőjében dr. Forgó József budapesti ügyvéd járt el a balatonfüredi járásbírószágon. A megbízást Neuberger Margit 1949. január 8-án állította ki. Ugyanezen a napon a férj és feleség vagyonmegosztási szerződést is kötött dr. Antalffy Zsirus Aladár budapesti közjegyző előtt.) Ez vélhetően az 1948-as politikai fordulat miatt következett be, és inkább egyfajta vagyonmentési kísérlet lehetett, sőt a rendelkezésre álló információk alapján Szabó Lajos és Neuberger Margit formailag („de jure”) el is váltak. Az, hogy „de facto” így is volt-e, erőteljesen megkérdőjelezi, hogy Neuberger Margit mintegy másfél évtizeddel később a Szabó Lajos halálhírét közre adó gyász értesítésben az elhunytól, mint „drága férjem”-ről ír. Úgy tűnik azonban a vagyonmentési kísérlet nem volt túlságosan eredményes.

1952-ben a Szabó-házaspár füredi ingatlanait (is) államosították, kezelőjük / használójuk az építésügyi minisztérium lett. A ház (300 négyszögöl, 1599 hrsz.), és a mai Deák Ferenc utca melletti rész (325 négyszögöl, 1596 hrsz.) a 246/1952 határozat alapján az 1784-es telekkönyvi betétbe lett átvezetve.

Az 1950-es években (ez pontosabban nem ismert) a rendelkezésre információk alapján Szabó Lajosné a Német Szövetségi Köztársaságba (Nyugat-Németország) távozott.⁵

1959-ben az ingatlanok kezelője az Építésügyi Minisztérium Épületfestő Mázoló és Üvegezési Vállalat volt. Ez valószínűleg az Országos Szakipari Vállalat elődje lehetett, később az épület ennek az üdülője lett, egészen az 1990-es évek közepéig. 1993 és 1995 között a szakipari vállalat a füredi üdülőingatlanát eladásra hirdette meg, amely valamikor ezt követően magánkézbe került, a sorok írása idején (2020) felújítva, Gyetvai-villaként fogadja az érdeklődőket, kiállítóterként is funkcionál. Az ingatlan(oka)t jelenleg a 318/1, valamint a 318/2 helyrajzi számon tartják nyilván. Az épület a 318/1 hrsz. ingatlanon áll.

A villa napjainkban

Az építtető Szabó Lajos 1884. június 18-án született Magyaróváron. Budapesten, a II. kerületben, 1938. június 6-án kötött házasságot a Mosonban, 1904. március 14-én született Neuberger Margit-

tal.⁶ Szabó Lajos vendéglős – karrierjét állítólag az Astoria szállodában kezdte liftesfiúként –, aki az 1920-as évek közepétől, megközelítőleg 1950-ig, az államosításig – egyéb (hitelesen nem megerősített) források szerint 1960-ig – volt a budapesti Debrecen étterem (VII. kerület, Rákóczi u. 88.) tulajdonosa. Utóbbi nem nagyon valószínű, az viszont nem zárható ki, hogy még egy ideig megengedték neki, hogy itt lakjon. [Szabó Lajos 1945-ben – korábbi „nyilas szervezetekhez kötődő kapcsolatai” miatt igazolási eljárás alatt is állt, majd többször indult ellene eljárás, „árdrágítás” miatt.] 1964. december 9-én elhunyt. A hamvait tartalmazó urnát 1965. január 11-én helyezték el a farkasréti temető kolumbáriumában (Belelőtér/0/0/415 számú fülke). A temetkezési hely használati joga 2015-ben lejárt.⁷ A haláláról szóló gyász értesítés a Magyar Nemzet 1965. január 8-i, illetve a Népszabadság 1965. január 9-i számában, a halálozási rovatban jelent meg: „*Drága férjem, Szabó Lajos, a Debrecen étterem volt tulajdonosa elhunyt. Hamvait [folyó]. hó 11-én fél 10 órakor helyezzük a Farkasréti temető kolumbáriumában.*”

Szabó Lajos vendéglős, a volt Debrecen étterem tulajdonosának portré-fényképe az 1940-es évekből

Forrás: <https://www.europeana.eu/en/item/2048128/495551> – a kép eredetije a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum tulajdonában

Jegyzetek:

- 1 Promontor, 1886-tól Budafok.
- 2 Ferenc József császár és magyar király 1896. április 1-jén, Bécsben, Törley József pezsgőgyárosnak – ipari és közgazdasági munkásságért – magyar nemességet, címert és a csantavéri előnevet adományozta.
- 3 A Gyetvai-villa honlapján (<https://www.villagyetvai.hu/hu/>) mindenestre 2020 júniusának közepétől már nem nincs fenn a villának a Törley-családhoz köthető története, időközben ezt levették. Az is igaz viszont, hogy az alábbi még jelenleg (2022-ben) is olvasható itt: „*A villa az egykori Esterházy birtokon áll. Az épületet a II. világháború előtt Szabó Lajos, a budapesti Debreczen Étterem tulajdonosa birtokolta.*”
- 4 Az 1940-es állapotokat tükröző balatonfüredi kataszteri térkép 1943-ban került kiadásra, a Magyar Királyi Állami Nyomdában, Budapesten készült. A már 1940-ben meglévő épületek alaprajza a térképen eleve fel volt tüntetve, köztük a volt Sacelláry-nyaraló, amely ekkor már Szász Menyhértne Marschalkó Lia tulajdonában volt, továbbá a Csete-villa, valamint a többi épület is. A Szabó Lajos-féle (a mai Gyetvai) villát és a hozzá toldott hosszúkás épületet utólag, kézzel, ceruzával, és valószínűleg az 1950-es évek második felében rajzolták rá. A térképen látható Kolozsvári utca a mai Liszt Ferenc utcának, az Apponyi Albert gróf utca a mai Mikes Kelemen utcának felel meg. A Szabadság utca elnevezése nem változott.
- 5 Az adatközlő – legifjabb Bisits László, Neuberger Margit testvéreinek (nővére) unokája – az alábbiakról tájékoztatott 2020 júliusában: „... *Margit, azaz Keri a 40-es évek végén, vagy az 50-es évek elején disszidált Münchenbe. Én ott találkoztam vele, akkor testvéreivel élt viszonylagos jómódban az Englischer Gartenban, nem messze az Isartól. Családi legenda szerint két vasúti vagonban vitték ki, amijük volt. A villával kapcsolatban szintén emlékszem, cirka 40 éve, ezüstöt ásni mentünk. Bisits nagypapa előre gondolkodva a családi ezüstöt beolvasztotta és tömbök formájában elásta, helyesebben az apám ásta el egy platánfa tövében. Úgy 60–70 kg lehetett. A 80-as években engedélyt kért a MNB-től [Magyar Nemzeti Bank] a kiásásra. Másodszorra meg is lett, a vízmű fémdetektorával lett megállapítva a hely. Annak rendje és módja szerint fel kellett ajánlani a magyar államnak, mert nem tudta az öreg bizonyítani a származását. Azért annyit kaptak belőle, amiből egy balatoni kis házat vettek. Ezeket a történeteket apámtól hallottam, aki már 5 éve halott. ...*” – Elképzelhető viszont, hogy mindez tényleg csupán a családi legendárium része, mert tudomásom szerint sem addig, sem azóta nem került elő ilyen „régészeti lelet”, nemhogy az ingatlanon, de a környéken sem. A területen nagyszabású építkezések is zajlottak 1980 előtt, komoly földmunkákkal, lehetséges volna, hogy nem figyeltek fel ilyen „aproságra”? További kérdést vet fel az, ha amennyiben Margit és a másik testvére valóban disszidált, akkor hogyan vihettek magukkal két tehervagonnyi értéket ki az országból? A Bisits nagypapa mikor ásta el, vagy ásatta el a fiával az ezüstöt? A világháború végén, vagy később? Bisits László nagymamája, Neuberger Julianna 1900-ban született Mosonmagyaróváron. Dr. Bisits László János székesfővárosi iskolaorvossal 1929-ben, Budapesten kötöttek házasságot. A Bisits nagymama 1946-ban, autóbalesetben hunyt el. – A Magyar Nemzeti Banktól azzal kapcsolatban, hogy az 1980-as évek folyamán kért-e engedélyt dr. Bisits László vagy ifj. Bisits László, beolvasztott és elásott ezüst kiásására, a következő válasz érkezett: „*Tájékoztatom, hogy megvizsgáltuk az MNB irattárában fellelhető anyagokat, azonban kutatásunk nem vezetett eredményre. Információk és adatok hiányában sem megerősíteni sem cáfolni nem áll módunkban a megkeresésben leírt történet hitelességét.* – Annyi bizonyos, hogy a Bisits-családnak valószínűleg valami köze lehetett a balatonfüredi villához, mert az 1944-es iktatókönyben szerepel Szabó Lajos és dr. Bisits László balatonfüredi villájának ügye, továbbá Szabó Lajos és dr. Bisits László ezzel kapcsolatos fellebbezési ügye is. Maguk az iratok nem maradtak fenn, legalábbis a balatonfüredi községi iratok között nem. Feltehetően Bisitsék esetleg – csendestársként – anyagilag szállhattak be a villa építésébe, de ennek – a jelenleg a hozzáférhető (fennmaradt) – hivatalos iratokban semmi nyoma nincsen. Nem zárható ki az sem, hogy ez az esetleges „csendestársi” közreműködés módosulhatott talán az idők folyamán Bisitsék emlékezetében „elásott családi ezüstté”.
- 6 Szabó Lajosnak ez – a Neuberger Margittal 1938 júniusában kötött – a harmadik (ismert) házassága volt. Első házasságára vonatkozóan csak annyit tudunk, hogy valószínűleg még 1921-ben, vagy korábban elvált a korábbi feleségétől. 1921-ben kötött házasságot Jarmer Katalin Jozefával, aki 1938 január végén, 36 évesen meghalt. Ebből a házasságából született az 1952-ben, 29 éves korában elhunyt fia, Szabó László Lajos.
- 7 Szabó Lajos halálának dátuma a farkasréti temető adatközlése alapján ismert. A temetői nyilvántartás nem tartalmazza az elhalálozás helyét, és ezt eddig sajnos más forrásból sem sikerült kideríteni. Az urnafülkében van elhelyezve még az 1967-ben elhunyt Bános József urnája is. Esetleges rokoni kapcsolatot – Szabó Lajossal – nem sikerült kideríteni. A temető közlése szerint a 2015-ben lejárt [de 2022 októberében, e sorok írása idején, még meg nem szüntettet] temetkezési helyen, korábban elhelyezett Szabó Lajos esetében további információkkal nem rendelkeznek, tehát nincsen „(születési hely, idő, szülők neve, foglalkozás), egyedül a temetési dátum egyezik”, így Szabó Lajosné Neuberger Margittal kapcsolatosan sem szerepel semmilyen adat a nyilvántartásukban. Viszont 1965 óta elvileg valakinek többször is újra kellett váltania a temetkezési helyet. Valószínűleg ez a Bános József hozzátartozója lehetett. Sic transit gloria mundi.